

— Ну, то як же ваш експеримент? — спитала Соломія Олексіївна, пораючись біля невеликого круглого столика, що стояв біля розчиненого вікна. Її красиві ніжні руки так і пурхали над білою скатертиною, неначе два птахи, ставлячи то вазу з фруктами, то чайний сервіз, то тарілки. Сергій Антонович так задивився на ті руки, що й не обізвався.— Телепатія, здається, вийшла тепер на передній край? — провадила господиня. Гість зворухнувся, теплим поглядом окинув її постать. "Така ж, як і тоді, хоч нам уже пішов четвертий десяток...— промайнула щемлива думка.— Вишня в цвіту". Уголос промовив:

— Так, телепатія, можна сказати, наука модна. Явища, пов'язані з людською психікою, цікавлять багатьох. Але...

— Що "але"? — обернулась Соломія Олексіївна, і це знову нагадало йому студентські роки. Отакий погляд був у неї й тоді — відкритий і бистрий. Тільки була ближчою...

— Але я й зараз не можу "прочитати" твоїх думок!

Соломіїне обличчя освітілося усмішкою:

— Чи не пора б уже, товаришу докторе, облишити жарти?

— Які там жарти...— Сергій Антонович зітхнув, хотів щось сказати, але, певне, передумав. Підвівся з крісла і заходив по кімнаті, гамуючи хвилювання.— А справді, якби я... Знаєш, нам ще дуже далеко до розуміння феномену психічного. Є здогади, припущення, а точного знання нема. Психіка людини, як той міраж,— наблизитися до нього, а він і розтав...

— Це так,— і собі зітхнула Соломія Олексіївна,— під мікроскопом психіки не побачиш.— Раптом сплеснула руками: — Бач, а про твої квіти забула!

На ходу скидаючи фартушка, заспішила на кухню. Незабаром поставила на стіл кришталеву вазу з трояндами.

— О тепер можна й сідати. Прошу, дорогий госте!

Сергій Антонович із самого початку почувався в своїй корзині, як кажуть англійці, Соломію ж Олексіївну його несподіваний візит вибив з рівноваги. Те, що він — видатний учений, це її зовсім не хвилює, на стрічці пам'яті замиготіли інші кадри... Колись удвох мріяли про спільне життя... Скільки ж це вони не бачились? Сергійко ходить до сьомого класу, отже, чотирнадцять...

За столом почалися, звичайно, спогади, і поступово прірва часу вужчала, сходилася. Сергій Антонович делікатно проминав її невдале заміжжя, може, не хотів розвередити свою давню рану? — а все згадував веселі випадки із студентського життя, розпитував про роботу.

— І все-таки — як ваш експеримент? — нагадала Соломія Олексіївна. Адже в пресі ще нічого не було.

— Матеріали обробляються, як сказано в повідомленні,— розвів руками вчений.

— То ж поки до вас доб'ються кореспонденти...

Експеримент, в якому брав участь Сергій Антонович, дав справді дивовижні наслідки.

— Розумієш, Соломіє, нам пощастило знайти кілька нервових точок планети...

— Не розумію.

— Чесно кажучи, нам і самим це ще не ясно, і ота фраза: "матеріали обробляються" аж ніяк не відписка. Якщо ти цікавишся...

Авжеж, Соломія Олексіївна цікавилась. Не в її характері питати "для годиться". Коло її зацікавлень не обмежувалося нейрохірургією, якою вона займалася в науково-дослідному інституті.

Смакуючи запахущий чай, Сергій Антонович, хоч і уривками і не послідовно, розповів про той експеримент майже все. Суть його полягала ось у чому. Прихильники телепатії — науки про безпосередню передачу думок — вирішили провести експеримент у глобальному масштабі. В основу поклали геометричні принципи — були визначені точки симетрії східної півкулі, куди й відправились учасники експерименту. Наслідок перевершив усякі сподівання: сім точок із дев'яти встановили зв'язок! Вони по черзі то приймали, то передавали інформацію за допомогою самої тільки думки. І це — на відстані в десятки тисяч кілометрів.

— Неймовірно...— прошепотіла Соломія Олексіївна, коли Сергій Антонович замовк і загадково посміхнувся.— Без телефону, радіо чи якихось інших засобів... Дивовижно! — Вона зіжмакала салфетку та так і тримала в руці.— Знаєш, коли б про це розповів хтось інший, а не ти, я б не повірила...

— Я б, мабуть, теж не повірив, якби сам не "перемовлявся",— хитнув головою Сергій Антонович, і в його густій русявій шевелюрі Соломія Олексіївна помітила срібні нитки.— Та що це ми все про науку...

— Незвичайні явища завжди мають притягальну силу.

— Розкажи краще, як ти живеш?

Щілина часу, яка розділяла їх, зовсім не зникала та й не могла зникнути, і він перекидав місток через прірву. Десь у глибині душі відчував: дві геометричні точки поєднати легше, ніж двох людей.

— Та отак і живу. Син росте. Робота захоплює — нема коли і вгору глянути.

Роки лягли їй на плечі, уже Соломія не така жвава, трохи обважніла, мабуть, не часто розправляє крила, та все-таки це була вона, очі її повні того особливого блиску, який завжди вабив Сергія.

— Непокоїть мене Сергійко.

В кожному слові про сина бриніло трепетне материнське почуття, в якому було і захоплення його здібностями, і невдоволення поведінкою, і тривога про здоров'я.

— Нестійка нервова система... Особливо гострі стресові стани, коли програє в шахи.

— Честолюбний,— обізвався Сергій Антонович, беручи яблуко.— Це добре.— А здібності до шахів є?

— Аж занадто. Навчанню це, може, й не заважає, але здоров'ю шкодить,— зітхнула Соломія Олексіївна.— Якби він покинув... Може б, ти...

Сергій Антонович кинув такий виразний погляд, що вона замовкла на півслові. Тільки цієї миті згадала; він же затятий шахіст! Це ж шахи спричинилися тоді до розриву... В уяві висвітилась миттєва сценка — вони спізнюються на концерт, а Сергій дограє якусь "принципову" партію. Вона спаленіла: тобі шахи дорожчі від мене! Тоді навіть вухом не повів, коли вона грюкнула дверима. Гадав, що вже прив'язав, але не на ту наскочив...

Мовчки дивилися одне на одного, можливо, й Сергієві Антоновичу защемила згадка, та напевне ж, бо й він зітхнув глибоко й значливо.

Нервово зателенькав дзвоник.

— Це він,— підхопилась Соломія Олексіївна.

До вітальні заглянув кучмастий височенький хлопець, привітався і одразу причинив двері. Не більше, як через дві-три секунди з його кімнати почулися різкі, істеричні голоси.

— Я такого ще не чув,— знизав плечима Сергій Антонович.— Наче записана бійка.

— Напевне програв. Завжди отак...

Сергій Антонович устав із-за столу і попрямував до Сергійкової кімнати. Музика стихла.

Дерева за вікном потемніли, Соломія Олексіївна ввімкнула світло і почала прибирати зі столу. В Сергійковій кімнаті теж засвітилося,— видно було золотисту стежечку під його дверима. "Ну, що ж, нехай познайомляться...— думала Соломія Олексіївна,— два Сергії..." Та коли знайомство затягнулося, заглянула до кімнати — Сергій Антонович і Сергійко сиділи один проти одного за столиком, схилившись над шахівницею. Усміхнулась нервово:

— Тобі, значить, шахи дорожчі...

Сергій Антонович глянув на неї, наче звідкись здалеку, і знову втупив очі на картаті простори шахівниці, де кипів мовчазний бій двох армій. Чи він пригадав ці слова?

— Ну, то як справи? — Соломія Олексіївна присіла на канапу.

— Не заважайте, мамо,— обізвався Сергійко, не повертаючи голови.— Я готуюсь до республіканських змагань.

— А сьогодні програв?

Сергійко, невдоволено засопівши, підпер голову руками і невідривно дивився на шахівницю.

— Ні, він не програв,— відповів за нього Сергій Антонович.

— Але ж прийшов явно розстроєний.

— Та то нічия зіпсувала йому настрої.

— Є чого переживати!

— Сергійко хотів виграти — ось у чому річ.

Перемовляючись, Сергій Антонович робив ходи і хвилин через десять змушений був припинити опір.

— Вітаю,— потиснув руку Сергійкові,— молодчина, це була тонка комбінація!

Сергійко сявав, Соломії Олексіївні теж було радісно. "Коли б він знав, у кого виграв! — думала схвильована мати.— Коли б він тільки знав..."

Потім Сергійко показав ту злочасну партію, яка не далась йому і так зіпсувала настрої.

Сергій Антонович, наморщивши лоба, довго вивчав позицію, тоді разом із Сергійком почав розглядати варіанти. Малий чудово пам'ятав партію і кожного разу відновлював її на шахівниці етап за етапом. Його прохідний пішак дійшов до сьомої горизонталі, один крок — і це вже ферзь!

— Я завагався,— ніяково посміхнувся хлопець,— чи підтримувати цього пішака, чи виводити коня на кращу позицію...

— І вирішив?..

— Ну... розумієте... це ж міг бути другий ферзь! Я послав ферзя на підтримку, ну, а чорні почали шахати... вічний шах.

— Запам'ятай, мій юний друже,— на все життя запам'ятай.: боягуз не грає в шахи! А тепер давай розглянемо такий варіант,— міркував Сергій Антонович, ставлячи того пішака у ферзі.

— То чорний ферзь одразу його й забирає!

— Нехай бере, а тоді білий кінь відходить із шахом і перекриває дорогу ферзю. Віддавши того пішака, ти змусив би чорного ферзя відійти на пасивну позицію. Дивись, тепер про вічний шах він і мріяти не може, а в тебе ось ще одна прохідна по вертикалі "а"...

Юний шахіст запустив п'ятірню в свою кучму.

— Точно!.. І чому я... чому завагався?

Соломія Олексіївна, хоч не уявляла перипетій боротьби на шахівниці, уважно дослухалася до розмови. В ці хвилини їй стало ясно, можна сказати, відкрилося: Сергійко природжений шахіст, і тут уже нічого не вдієш.

А Сергій Антонович то запитаннями, то мимохіть кинутим зауваженням підводив бесіду до головного: треба виробити в собі рішучість, силу волі, тоді не будеш спотикатись на рівному. В шаховій грі часто складаються такі ситуації, що один сміливий хід може вирішити долю партії.

— Я розумію...— Сергійко то зчіплював, то розчіплював пальці,— але... важко якось вирішити...

— Як на тому роздоріжжі,— усміхнувся Сергій Антонович.— Підеш ліворуч — натрапиш на змія, підеш праворуч — здибаєшся ще з якимось монстром...

— Та він ось як підросте...— почала Соломія Олексіївна, але Сергійко запально перебив:

— Наче я маленький... Я вже вищий за вас!

— Ну, добре, добре,— усміхнулась мама,— я мала на увазі життєвий досвід.

— Який ще там досвід? Аби говорити...

Сергій Антонович по-змовницькому підморгнув до Соломії Олексіївни:

— Такі юнаки, як Сергійко, тепер усе знають... Це такий народ, що... Але характер виробляти треба. Згоден?

— Та згоден, але...

Сергій Антонович вийняв з бокової кишені масивну ручку, зроблену з якогось сизого металу. Вона була набагато більша від звичайних. Верхня

частина її ребриста — тонкі стріли летять угору. Такої Сергійко ще не бачив.

— Я досліджую психічні явища,— сказав Сергій Антонович, піднявши металеву дивовижу над столом.— У верхній частині цієї ручки вміщено біорезонатор — це якраз те, що потрібно тобі, особливо у важкі моменти. Візьми, це тобі подарунок від мене.

— Дякую!

Сергійко, не стримуючи радості, почав розглядати ручку, клацав спусковим механізмом, кнопка якого втоплювалась збоку посередині.

— Звичайно, цілковитої гарантії нема,— провадив далі Сергій Антонович,— але чотири партії з п'яти — виграєш. Звісна річ, при умові, що ти підвищуватимеш свою майстерність. Цей прилад нічого тобі не підкаже, це не комп'ютер. Він тільки підсилює процес думання.

Сергійко прискалив око:

— А ви ж ось програли...

— Я не тримав її в руках, вона була в кишені.

— Ну, то перевірте,— порадила Соломія Олексіївна.

— Давайте? — Сергійко почав похапцем розставляти фігури, немов боячись, що Сергій Антонович не згодиться. Але той погодився, узяв ручку, і вони почали. Помітивши похибки партнера у дебюті, Сергійко подумав: "Усе, тепер ніякий біорезонатор не допоможе". Він володів ініціативою, поступово нарощував позиційну перевагу. Зав'язався складний вузол, і Сергій Антонович надовго замислився. Його пальці — то великий, то вказівний, погладжували ручку, вертіли її на всі боки. У тиші кімнати відчувалося напруження, навіть Соломія Олексіївна невідривно

дивилася на шахівницю. А Сергійко аж подих затамував — бачив два можливі ходи, і кожен вигідний для нього. "Ану ж, ану ж, чи допоможе біорезонатор,— билася думка в радісному передчутті.— Якщо він так..." Але Сергій Антонович пішов зовсім не так, цілком несподівано. Юний шахіст похолов: якщо прийняти жертву ферзя — матує кінь, а не прийняти — матує той таки ферзь.

— Ну, що ж...— хлопець похнюпився.— Здав. Але це ж випадок.

Вражена Соломія Олексіївна порадила зіграти ще.

І знову Сергій Антонович, який тримав ручку, переміг.

— Ану тепер ти, Сергійку, візьми біорезонатор! — не могла вгамуватись Соломія Олексіївна.— Цікаво, як він подіє в твоїх руках...

Сергійко виграв. Тепер у нього сумніву не було: пристрій діяв ефективно.

— Отже, сміливо користуйся нею,— сказав Сергій Антонович,— нічого недозволеного тут нема. Це не комп'ютер, який розраховує ходи, не збудник. Біорезонатор лише допомагає зосередитись, зібратися з думками. Записуй ходи і не випускай її з рук.

— Чудовий подарунок, правда? — усміхнулася Соломія Олексіївна.

Сергійко насупив брови, демонструючи стриманість, Авжеж, хіба він хлопчисько, чи що?

2

Прес-конференція, на якій Сергій Антонович зробив повідомлення про телепатичні дослідження, відбувалась у невеличкому інститутському

залі, отож, стоячи за кафедрою, він бачив кожне обличчя. Одне — овальне з бистрими очима, що так і вп'ялися в нього,— здалося йому знайомим. У своєму докладному виступі вчений торкнувся всіх аспектів проблеми, і запитань було небагато. Кілька разів хльоснули по очах тоненькі блискавки бліців, професор на закінчення подякував за увагу і, склавши свої папери в теку, зійшов з помосту. Жіночка з овальним обличчям рушила йому назустріч. Звичайно, він одразу впізнав Ольгу Дем'яненко. Олю, Олечку, по-студентському Пончик. Вона й зараз була округла, опецькувата і так само скалила зуби.

— Здрастуй, Оленько! — Сергій Антонович щиро потиснув її пухкеньку руку.— А я дивлюся: ти чи не ти?

— Я, Сергієчку, дорогий, власною персоною! Бач, поміняла скальпель на перо, працюю в медичному журналі, і коли почула, що ти... Грандіозно, Сергієчку, епохальне відкриття!

— А мені після повернення з Гімалаїв щастить на зустрічі. Днями був у Соломії, а сьогодні ось ти...

— Таки не втерпів, провідав? — в її очах на мить хилитнулись жовті вогники.

— Ну, а як же...— розвів руками Сергій Антонович.

— Стара любов не забувається...— хитнула головою Оля.— Ну, а як же там твій синок — уже, мабуть, парубійко?

Ці слова, вимовлені звичайнісіньким, буденним тоном, оглушили Сергія Антоновича, Олечка сказала ще щось, він не почув, голова йому загуділа, як великий дзвін, а перед очима стояв кучмастий хлопчина. Син, син! Сергійко. А він Сергій. Он воно що! Соломія...

Ольга торгала його за рукав, а він уже не міг одірватися від того видива. Нарешті отямився, сказав з піднесенням:

— О, Сергійко вже мені по плечі! Грали з ним у шахи. Знаєш...

Та Ольга втратила інтерес до цієї теми, вона й спитала принагідно, тільки щоб вивідати, що в них та як, бо в Соломії інтерв'ю не візьмеш — неговірка, замкнута, ще може й відбрити. А Сергій, бач, відвертий. Гарний чоловік, і такий учений — тільки подумати! І знову до Соломії...

Ольга щось заговорила про статтю для журналу, але Сергій Антонович покvapливо глянув на годинника і рушив до виходу, та так енергійно, що розгублена подруга не наважувалась затримувати.

— Ти мені пробач, Оленько, поспішаю. Дуже радий, що зустрілись, але біжу, біжу. Бувай.— Уже на сходах обернувся і гукнув: —Дзвони!

На тротуарі мало не налетів на якусь жінку, до перехрестя, де стояли телефонні будки, біг, неначе треба було дзвонити про пожежу. Перший же автомат забрав у нього дві копійки і не з'єднав з квартирою Соломії. Хмикнувши, Сергій Антонович перейшов до другого. Цей вчинив те саме. Третій... Монеток уже не було. Подався в гастроном розміняти, але біля каси стояла велика черга, а касирка возилася з чековою стрічкою. Одне слово, все діялося за класичним законом падіння бутерброда з маслом. Довелося їхати тролейбусом на Хрещатик до центрального поштамту. Голос його був такий хрипкий, що Соломія не одразу впізнала.

— Слухай... Я на Хрещатику...

— Хто це?

— Не впізнала? Це ж я!..

— Куди ви дзвоните?

— Це я, Соломіє, Сергій...

— Ти? — її здивований голос звучав для нього музикою.— Що сталося?

— Та сталося. Давай зустрінемось на Володимирській, розповім. І виставку квітів побачимо.

— А де саме?

— Отам, де зустрічались... У першій молодості!

Може, це було й сентиментально, та певне, що так, але вони зустрілися в ажурній альтанці, що приткнулася на крутому зламі верхньої тераси. Звідси вони не раз і не двічі милувались краєвидом Подолу, блакитним Дніпром, густими парками, що зеленою хмарою опустилися на його схили.

— Скільки років... І ти мовчала?

Вона мовчала й зараз. Довго сиділи, не проронивши й слова. Нарешті Соломія озвалась:

— А ти помітив, що він на тебе схожий? Ага, ти ж, певне, ще не знаєш: на республіканському турнірі школярів Сергійко зайняв перше місце!

— Я на це сподівався, він здібний.

— Та здібності, може, в нього і є, а головне — твій подарунок...

Сергій Антонович усміхнувся:

— Розкрию тобі секрет, тільки гляди — ні слова Сергійкові. Я йому сам потім скажу. То звичайнісінька ручка, ніякого пристрою в ній немає.

— Психологічний експеримент?

— Авжеж.

— Ну, що ж, вітаю, і цей вдався.

— Якби мені ще вдалося...

— І ти не знаєш? Не впевнений?

— Ні.

— А ще телепат...— Соломія притулила долоні йому до щік і поцілувала. Як колись. Як за першої молодості!

Не даремно ж сказано: гора з горою не сходиться, а людина з людиною...